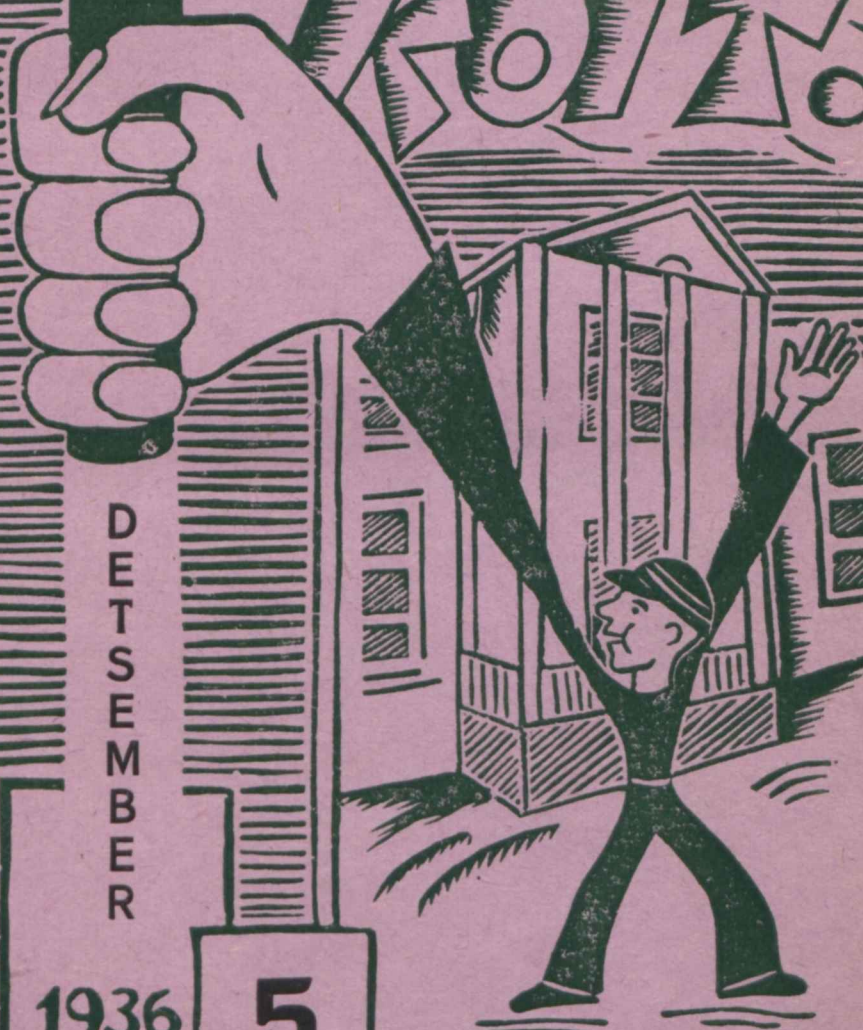

TOUSEN KOIT.

DE
T
S
E
M
B
E
R

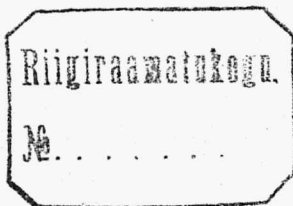
1936

5

TÕUSEV KOIT

NR. 5

VÄLJAANDJA: PÕLTSAMAA TÖÖSTUSKOOLI ÕPILASKOND.
VASTUTAV TOIMETAJA: A. SUNDJA.

11535 (5-1-37)

21. detsember 1936. a.

Joh. R. Heldmets'a trükk, Põltsamaal.

- SISU:
1. Jutukas kaaslane.
  2. Elu eest.
  3. Muusika võlu.
  4. Sügis.
  5. Oma kooli poisse läbi läätsa.
  6. Märt Põõsastiku vested.
  7. Jõulu õhtul.

1961-1962 25710

Jutukas kaaslane.

Olin kusagil väikeses linnas ärireisul, kuhu ma parajasti lõunase rongiga jõudsin. Kuna mul muid tutvusi kohapeal ei olnud kui vaid need, mis ärilise reisuga seotud, polnud mul jaamas ka kedagi ootamas. Kuna kavatsesin peatuda vaid mõne päeva siis polnud mul rohkem pakke kui vaid üks kohver.

Jaamahoone kitsal uksele pörkasin kokku kellegi vanema härraga. Vabandasin ja, et ma linnaga polnud tuttav, palusin härrat juhatada mulle mõnd korralikumat võõrastemaja, kuhu saaks asuda korterisse.

Saanud ühe aadressi, sõitsin taksoga pärale. Mainitud hoone oli kaunis nägus ja moodne ehitus.

Küsid tuba, hotelliperemees, vanem, lahke mees, kratis kukalt ja ütles lõpuks kahjetsedes, et vabu tube ei olevat. „Aga kui Teie nõus olete tuba jagama, siis on veel üks sarnane saadaval. Kaasüürnik on keegi keskealine, soliidne härra.“

Kuna mul palju se's olukorras polnud valida, võtsin ettepaneku vastu. Peremees juhatas mu teisele korrale, ühte hästisisustatud kuid kaunis väikesesse tuppa. Mu toanaabrit kodus polnud, vist oli ta läinud linna. Söönud lõunat, väljusin ka mina tänavale. Õhtul tulles leidsin, et mu naaber oli vahepeal tagasi jõudnud ja magas tiivanil. Ta oli kaunis väike mees, lühikeste harjasjuuste ja kõrgete, kitsaste kulmudega mis liikusid vaevaltmärgatavalt hingamisel. Madal, väike nina ja kitsas suu sobisid suurepäraselt ta isikuga.

Kui olin vahepeal all einetanud ja sammusin uuesti korterisse oli mu kaasüürnik juba ärkanud. Esitlusel selgus, et ta oli keegi proovireisija kusagilt pealinna poolt. Kuna aeg oli varajane ja magada veel ei tahtnud, alustasin vestlust, vahepeal pakse suitsupilvi laealla puhudes.

„Ma palun seda mitte pahaks panna, et ma nii sõna-kehv jutleja olen,“ lausus ta minu poolt alustatud kõnele.

„Just minu moodi ja meele järgi,“ vastasin, „kuna ma liigjutlejaid hoopiski ei sa'li.“

Jutt läks siiski kaunis lodusalt kuni hilisõhtuni. Omavahel öeldult olin mina kuulaja pool, kuna mu toakaaslane osutus nagu kõnemasinaks. Magama minnes ütles ta, vesti seljast kiskudes: „Mul on olnud väga palju pahandusi sellepärast, et olen sõnakehv.“

Tõmbasin teki voodilt ja heitsin pikali. Mõnus soojus tekkis vaiba all. Sirutasin end ning käänasin küljele. Oleks peaaegu jäänud juba magama kuid . . .

„Teate, minul oli vanaisa, tema oli nii sõnakehv, et tuttavad naljatades ütlesid: ta ei oskagi rääkida. Mis Teie arvate, on sarnane iseloom päritav?“

Silmad tahtsid vägisi kinni vajuda aga viimane lause äratas mu uuesti. Pomisesin midagi vastuseks, mida, seda ei tea ma praegu isegi. Igatahes mu sõnakehv jutleja näis vastusega rahule jäävat. Rõõmustasin iseeneses, sest lootsin, et nüüd uinub ka mu kaaslane, ent kõike muud, kuid seda mitte.

„Kord oli mu vanaisa seltskonnas kus peeti lauakõnesid ja ülistati vastastikku üksteist viinaklaase kõrgele tõstes. Ju tal oli vist väike kilk pähe hakanud, see tagasihoidlik vanamees koputas — mõelge — kahvliga vastu klaasi, tõusis püsti ja igale — — —

Viimased sõnad hakkasid mu mälus keerama ja keerama ning lõpuks haitusid hoopis.

Hommikul ärgates, esimene asi mida ma tähele panin, oli mu sõber, toakaaslane, kes istus voodis, jalad kerra tõmmatult enese all nagu rätsepal, ning kõneles millegist, käega mitmesuguseid sheste tehes.

„ — — — ja ta võttis naise enesest poole vanema. Mõelge — lihtsalt kaasavara pärast tegi ta seda. Nagu oleks ta ise olnud vaene. Oleks ometi natukegi noorema võtnud, kuid raha pärast“ . . .

Riietusin kiiresti ja väljusin toast, sarnane kaaslane mulle ei meeldinud.

Õhtul lahkudes soovisin mõttes talle palju kuulajaid ja — minugi pärast — kannatlikke toakaaslasi.

Elu eest.

Ed. Ranna.

(Järg.)

Kaua istus Elmar vaikides tugitoolis kuni lõpuks muutus uniseks ja puges märkamatult magamistuppa. Sõnakestki polnud lausunud öde oma küllasõidu põhjustest. Kindlasti ta oli unustanud Elmarile antud lubaduse. Elmar viskus kummul voodisse ja puhkes nutma. Pisarad veeresid üle ta põskede, kukkusid padjale ja veeresid sealt maha põrandale, suurte, hõbedaste piiskadena. Ta ei teadnud isegi miks ta nuttis, kuid pisarad veeresid tahtmatult silmist. Tal oleks häbi olnud, kui keegi oleks leidnud ta siin niiviisi nutmas, kuid siin ei olnud kedagi nägemas ega kuulmas sellepärast võis ta nutta. Ta ei mäletanud, kui kaua see kestis, kuid korraga ei tulnud enam pisaraid. Silmad olid küll veel märjad ent pisaraid ei olnud, just nagu oleks lõppenud nende tagavara. Nüüd lamas Elmar selili voodis. Mõtted keerlesid palavlikult ajus. Kas siiski peab ta loobuma oma lapsepõlve varasemast unistusest, ta elu unelmast? Seda ei suudaks Elmar taluda. Nüüd, kus ta on küllalt tugev, küllalt küps oma unelmade täideviimiseks, tehakse veel takistusi. — See on ülekohtus. Ei, võitlema peab oma unelmade eest, võitlema elu eest, sest elu pole ju muud kui suur võitlus olemasolu eest. Kindel usk võidusse on isegi juba pool võitu. Nüüd, kus ta juba nii kaua elanud oma unelmale, peaks ta selle kaotama? Ei ja veel kord ei. —

Ema segas ta mõtiskelu. Ta tuli õhtusöögile kutsuma. Pere oli juba lauas kui Elmar söögituppa astus ning kõik vaatasid kuidagi teisiti, kui harilikult, Elmarile otsa. Kas siiski õde pole midagi rääkinud. —

Istunud lauda, tegi isa kohe juttu Elmariga ning küsis lõpuks: kas Elmar tõesti tahab maha jätta oma kodu, isatalu ja minna ära linna kaupmeheks õppima? Ehkki Elmaril oli vastus valmis, oli valmis juba aastaid, siiski viivitas ta. Ta teadis, et isa küsis asjatult, sest temalgi oli ammu teada vastus. Oli ju Elmar varemalt küllalt rääkinud sest. Võimalik, et isa küsis ka sellepärast, et lootis pojalt siiski veel meele muutust. Elmar jäi oma otsuse juure kindlaks.

Nüüd ei rääkinud isa enam ja üldse sel' teemal vaikus jutt.

Peale õhtusööki puges Elmar kohe voodisse. Ta mõtles kaua oma elu üle, manas esile helgeid pilte tulevikust kaupmehena. — Kui tore on seista leti taga ja müüa kaupa ostjaile.

Seal astuvad poodi uhkeid härrasid ja daamisiid, väikesi poisikesi ja tüdrukuid kes vaevalt ulatuvad vaatama üle letiääre, seal tulevad paar kohmetut ja habemes talumeest, umbes sarnast nagu temagi isa, nuuskavad valjult nina ja on veidi purjuski. Ja need kõik soovivad midagi osta ning Elmar müüb, ajab juttugi vahetevahel mõne tuttava maamehega, kes pärit kodu külast. Lahkudes poest on nad rahuldatud ning sina, Elmar, oled nagu heategija.

See on vast alles elu, sellist on Elmar enesele ettekujutanud juba ammu, lapsena, see on olnud ta elu suurim unistus. —

Järgmisel hommikul vara oli talus juba elu. Külalised pidid ära sõitma. Elmar ärkas ja riietus kiiremini kui harilikult ning tõttas kööki. Seal oli laual suur pakk, mitmesugust pesu, voodilinu, padjapööre, särke j. m. Ema askeldas sealjuures nii kärmelt, kuid mõtteisse süvenenult, et ei pannud Elmari ilmumist tähelegi. Alles siis kui see juba pesukausi man silmi pesi, pööras ta korraks näo Elmari poole ja üks pisaravoolas üle ta pale, suur läikiv; Elmar märkas seda,

ilma, et ta oleks õieti sinnapoole vaatanudki. Kui nägu pestud, astus Elmar ema juure ja nüüd nägi ta, et viimane nuttis.

„Ema, armas, miks sa nutad,“ küsis ta tasa talle silmi vaadates. Ema ei vastanud vaid pakkis vaikides edasi. Ta tõi kapist pesu juure. Nende hulgas oli mitu Elmari särki ja püksi.

„Ema, kas ka mina sõidan täna õega?“ Nüüd vaatas ema Elmarile, ning ta näost peegeldus lõpmata kurbdus kui ta vastas:

„Poeg, sa ju ise soovid seda, sa ei kuulanud meie sõnu. Tahad jätta maha meid, kaht vanakest.“

Nutt mattis ta hääle. Kogu keha vappus üksikuist nuukseist.

„Kuid ema, ma ei jäta teid ometi kahekesi, koju jäävad ju ka õed,“ püüdis Elmar trööstida ema, ent temalgi kippus meel härdaks. Ta polnud varem kunagi näinud ema niiviisi nutvat.

Kui pakkid olid koos, sidus ema nad nõoriga ilusasti kinni ning Elmar aitas nad ükshaaval eeskotta tõsta.

Keskhommikuks oli kõik enamvähem sõiduks valmis säetud. Peale einet hakati pakkisid vankrile tassima. Ema pidi külalisi ja Elmarit linna sõidutama. Elmar oli enesele uued riided selga tõmmanud ning oli kõigiti sõiduvalmis. Kuid nüüd, kus oli ta minemas vastu oma kujutletud paremale tulevikule, tekkisid tahtmatult t'as kurbdusmõtted. Kahju oli lahkuda kodust. Siin oli elanud ta nii palju aastaid, oli seotud lõpmatute kaunite mälestustega. Iga vastutulev inimene oli tuttav, iga känd ja kivi ning põõsake põlluveerel oli jätnud enesest mälestuse. Kui lõpmata armas oli olnud valatleda lapsena teiste seltsis kodustel nurmedel ja aasadel ning lauda taga kuusikus. Sageli oli saanud ta isegi isalt viitsu ja emalt tõreleda kui oli läinud liiale hullamises, kuid sellest hoolimata olid nad kõik jäänud armsaks, aasad, nurmed, kuusik, isa, ema, mängukaaslased, ühesõnaga, kõik mis on olnud kuidagi seoses koduga. Kodus oli siiski nii häa olla. —

Sõit algas. Kuni õueväravani tuli lahkujaid saatma kogu perekond. Väraval jäeti jumalaga. Isa hoidis kaua poja kätt oma peos ja midagi niisket läikis tal silmis. Siis lahkuti. Elmar andis lahkumisel veel lubaduse, esimesel võimalusel külastada koduseid. Ta vaatas teekäänult veel kord tagasi. Isa hallid, õredad juuksed lehvitsid vaid tuules kui ta kadus elumaja varju ning ta näis käivat õige küürus. Ema koperdas ta kannul, samuti küürus ja nõtkuv, kuid enne kui ta astus isa järele maja varju, lehvitas ta veel korraks oma kui-vetanud kätt lahkuvale pojale, kes seda enam ei näinudki.

Nad olid juba maanteel. Vaikne, soe lõunatuul puhus sõitjalle otse vastu, sosistades neile kõrvu midagi salajast, magusat, ometi keegi ei mõistnud tuule sosinat peale Elmari. Kuid tema ei tahtnud seda mõista.

L Ö P P.

Muusika võlu.

Kostab nagu läbi une
ime helin mahedalt,
viis südameilt kui lume —
heli võlu armsamalt.

Mängides ta omast valust
mulle kurbust valmistab.
Ise, süvenenud mõtteist
mängib, mängib, unistab. —

Kuid siis äkki, silmad rõõmul,
vaatab mulle, naeratab.
Kadund kurbus, rõõmsal viisil
nüüd ta hääli hingestestab.

Nii on tihti muusik' mulle
oln'd kui ilus unistus.
Õnnitledes käed ma sulle
sirutan, mu igatsus!

Ro-ko-ko.

SÜGIS.

Sügishämarus tiibu laotab,
looduse niiskesse rõskuisse vaotab.
Koob udukangast üle maa.

Tuul sahistab koltunud lehti,
rebib puudelt viimsegi ehte,
puhub hulgudes üle maa.

Rändlinnud suvekodu jätavad,
kaugele tundmatule teele tõttavad.
Uut kodu nad otsima lä'evad.

Inimhingi tunneb igatsust,
tunneb salajast südame pigistust.
Kurb näha on surevat loodust. —

Arnold Heinaste.

Oma kooli poisse läbi läätša.

Märt Laansoo. Tõsine mulgimaa mees ehk digemini, põline mulgimaa mees. Eriti hinnatud kaasõpilaste poolt. Miks? vast küsite. Lihtne vastata. Kurja kellelegi pole tein'd, vaid ainult hääd, sest tema see ongi, kes hoolitseb meie kõigi kõhtude eest, on nimelt kõõgiwanem. Ja nuriseda keegi senini pole õdinud, et Märt on olnud tagasihoidlik portsjonide jagamisel, wastuoksa, iga mees saab oma jao, eineülem pödra mao, kui õelda riimis õdi laulusõnade järele. Ja ega Laansool muulgi alal nuppu puudu, olgu radio konstrueerimine ehk raua willimine õdi poleerimine, puha nalja asi. Kui vaid füüsikas ja algebras ka weaks. —

Milleks Laansoo tulewikus loodab saada, sellest ei räägi ta sõnakest kellelegi, õdibolla ehk kodus emale, kuid ega sellepärast meie, kooliwennad seda teada saa. Oofame, näeme.

Järi Alles. Õpilane, kelle nimi wääriks kuldähtedega fikkida meie ajakirja weerule. On õppinud juba mitugi aastat meie koolis ning suutnud omada siit palju kasulikku. Lõpetanud puutõõ osakonna praktilisel alal ning praegu puurib hoolega rauda. Ega ta siingi enne jäta kui atestaadid käes. Räägib wähe kuid selleest see wähe on küllalt kaine ja mõjuw. Ei salli fähja alpimist ja on sellepärast sageli riius nende kooliwendadega kel' see kombeks. Hoolitseb korralikult oma terwise eest. Et keha oleks kõigiti kaitstud õdimulikkude külmetuste eest, ostis enesele kampsoni, mis walmistatud siberi karu nahast, tulewikus Alles loodab wallawanemaks saada ja tõe-poolest, See soow on tal täiesti õigustatud, sest ta on juba praegugi tuttaw teatawal määral wallawanema kohustuste ja ülesannetega, ju ta lkka huwi pärast kusagil nendega on tuttununud. Muide, naljahammas ja lugupeetud poiss see Alles.

Martin Saamer. Praegune kolmanda klassi internaadiwanem ja üldse oma klassi kõõmea kõõnega mees. Nagu nimefatud, mängib klaassis esimest wiilulit, samuti laulab „Nehatu“ kooris esimest passi. Omab talenti nii mängus kui ka laulus.

Õpib hoolega laiskleb samuti hoolega, Kumb pool jääb wõitjaks, ei tea praegu ennustada. Ta suurim soov on, omada wõimalus kaswus juure wõtta kümme sentimeetrit, ehkki kooliwennad arwawad, et see polewat wõimalik, sest selleläbi wõiwat Saamer riiwata E. Reimann'i autoriteetsust.

Kehalise kaswatuse funnis Saamer eelistab waid sarnaseid harjutusi mis on kuidagi seoses tantsuga ning praktiseerib mujalgi parajal silmapilgul nimetatud ala. Wõibolla on sel' ka tagamõte — kes teab.

Energiaat jatkub Saameril kõigeks kuid püsiwust neto. Loodan, et tulewikus suudab ta omada ka wiimast.

Märt Põdsastiku wested.

Nigu mea üte oma sõbra kalindritegija käest kuulsin, olewat jõulu pühad õige ligidal. Mea enda nūri pād ei pea kunagi seokest wārki, nigu kalindritegija oma, et tiab kik pādast, kuna om jõulud ja liistrid ja lihawõtted ja ninda edasi. Aga mea seda mäletan küll, et sest ajast om õige palju aiga, kos wiimast korda jõuluworste sein ja salaja jõululauba õhta sahwris siirupit käisin niilpsimas.

Nūüd kos jõulud jälle ligi ja neele piab mõtlema, tuleb nigu wāgisi miilde üifs wāga kurb lugu, mis juhtus meoga üteli lāind jõuluõhtul maal onu man. Mea tahan teele sest allpuul rāāki sellepārast, et tādaksite seoksest rumalast asjast iimale hoija, nigu om seda kolmekisi üfen saanin sõitmine, sest sii wõib anda teinekõrd seokse obaduse, et jää kas wõi eluaig sandis wõi wanapoisi nuias,

No-jah, sõitsime sis tõi õnnetul õhtal kolmekisi, mea, onu ja onunaene kiriku puule onu uues saanis, mille olli osten ütelt metsaõulemalt ning iis olli suur peru kõrb. Kodu jäi tukord onutatar Hilja ja wiil kiigi reili Elli, Hilja kooliõde, ning tu olli tēpuulest kena inime, nii et isigi meol, Märt Põdsastikul, lōi weri soempas kui teda waatsin. Ja ega temagi meo wastu pāris wilu es ole. Naerat pāris wahest meole nii armsalt ja suujalt, Ah, kos mea järjega jāingi?

No sõitsime parast raawi, ning meo mõtted ollid kogu aig reilij Ellil. Tahtsin nigu pūada küll mingile muule tōsise-male asjale mōelda aga es saa. Noh lāks sii sõit pāris libe-dalt seni kui jõudsimme suurele tiile. Siin olli tji nii õmmar-gune ja libedas lihitud, et es taha õnam sugugi tiil seista, muudkui wjristas raawi puule. Onu laskis hobust tasakisi sõita, et oles aiga jalga wasta susata, kui saan ollid õmber

minempas. Ning sii jalapanek aitas pallu kordi meid ümberminekust. Sää! sõitis aga kiigi kirikuline meele järgi, kuna olli kuulda kulluste häält. Sõitjaid me isi es näe wiil, ollid wiist wiil kaugel ja ilm olli hämar ja udune.

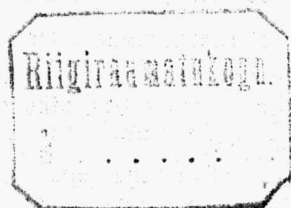
Nigu sii ruun olli na puul miiletu, pistis kulluse häält kuuldes äkki juusma nigu maruhuug. Es näe mea sis änam mestagi. Tundsin kõrd, et miski kare asi puutus mu nägu ja rohkem ei mäleta enam,

Kui hiljem miil uuesti pähe tulli, olin onu tagatoas woodis ja reili Elli sedos parajasti meo näole mingit suurt, märga walget rüet, mis kattis püaigu kogu meo näo, wäljaarwatud wasak silm. Mäletan wiil praegu selgesti kos Elli üteli sedomist lõpetades: „Oh, kui kole ta on, ma ei taha enam eladeski sarnasesse näkku waadata.“ Ning teesel pühal sõit reili Elli ära, linna. Ning mea põle teest sest ajast änam näind, Meo pühad ollid aga follel aastal nii kurwad, et nufsin wahest päris härdasti. Meo nägu olli wastu kiwi lennates saanud rängasti kannatada ning kannan praegu wiil folle katastroowi tagajärgi oma säärel, kus om suure sinitse märgi.

Onu hiljem üteli, sii kik olewat saani sõüd, saan olewat liig kitsaste jalastega. Igatahes mea küll änam eluaig oma kere saani ei pane ning suuwitan kigil, kes fii iilolewol pühadel kawafsete kiriku man sõita, tehke seda riiga ehk wiil mada-lama wõdi laiemas asjaga, kui wõimalik mitte iialgi aga saaniga.

Suuwim kigele rõõmsaid jõulu pähi!

Märt Põdsastik.

Jõulu õhtul.

Oli ilus talvine õhtu. Pehmed walged lumehelbed liuglesid nagu mängledes läbi karge õhu puutumatu lumewaibale. Æsjasadanud lumekiht kattis ühtlaselt kogu maa. Siin, üksikus maakohas ei olnud keegi falle weel jälgegi feinud.

Walitses waikus. Isegi koerad ümberkaudsetes taludes olid hääletud. Üksik koolipoiss, kes suuskadel, kallakud mäekülge alla libises ei seganud seda rahu millegi muuga kui waid suuskade wihina ja kepi löökidega lumme. Ta oli selises waikuses suusatanud juba ligemale kaks tundi. Ægajalt peatus suusataja, kohendades suusa rihmu. Mis kippusid sõidul libisema üle kontsade. Liigutustest paistis roidumust wäsimust kuid silmis oli midagi mis ei olnud sellega kooskõlas. See oli rõõmus, särasilmaline nägu. Ta oli sama maakonna linna kooliõpilane ning sõitis koju jõuluõhtuks ja suuskadel sellepärast, et falle meeldis pööraselt suusatamine. Mõtted wiibisid suusatajal juba am nu kodus, soojas toas jõuluroogade juures. Kõhu tühjus tegi selle mõttekäigu weel eriti elawaks.

Ækki meelestus tal jõluueelne päew koolis. Juba hommikul wara kogunesid õpilased salkadesse kus arutleti ja püüti ennustada tunnistustel olewaid numreid. Ælgas tnnnistuste wälja jagamine. Õpetajad andsid õpilastele koos tunnistustega kaasa ka oma paremad soowid pühiks ning siis lahkuti, igaüks oma kodu. Oli õpilasi kellede tunnistustelt hirwitasiid wastu mitmed nõrgad, kuid isegi see ei suutnud tumestada nende ärewat, ootusrikast rõõmu, sest olid ju alles jõulud kuna kewadeks oli aega küllalt nõrku parandada ja neid wõibolla hoopis häädekski muuta.

Nii mõttesse süwenenult ei pannud suusataja enam wäsimust tähelegi, isegi hoogsamalt edenes sõit. Maastik muutus tuftawaks, ta ali liginemas kodule. Küla esimeste taludeni jõudes oli suusatajal sarnane funne, nagu wiibiks ta juba kodus. Wahepeal olid taewas tähed siretama läõnud ning lumesadu lakanud. Oli algamas jõuluõõ tãis waikust ja rahu. Igaltpoolt akendest paistis jõuluküünalde sära, kes pidutsesid wõidu taewatãhtedega.

Märkamataft oli suusataja sisenenud õueväravast ning ärkas sügawaist mõtteist alles siis kui seisis kodutare awara, heledalt walgustatud akna ees. Ta wõitis suusad ja pani need seina najale, hakates end kloppima puhtaks lumest.

Wahepeal oli õde tulnud wälja wastu wennale ning selle külmi sõrmi oma soojas käes pigistades wiis ta selle sooja, kodusese tuppa, heledalt särawate küünlatulede alla. Siin, rohelise jõulukuuse ümber laulis kogu perekond koos püha jõululaule. Oli tundmus nagu oleks see tõesti inglikoor kes oli laulmas wäljapeal, seal kus karjased hoidsid karja,

See oli jõuluõhtu.

Rõõmsaid jõule kõigile

soowib „TÕUSEV KOIT.“

